

Bij den Dreyboem in den weg naar Loen

Sporen uit het verleden

Deze hoeve met erf in Udenhout bij de slagboom naar Venloen (Loon op Zand) is in het bezit geweest van Berta Bac. Later vererfde het eigendom voor de ene helft naar Margriet {Ghiselbert} Aert Bacx Houtappel en voor de andere helft naar Henric Bac van Rijthoven, zoon van Ghiselbert van Loon en een onbekende dochter van Jan Arnt Berthout Bac. Reden om er eens nader op in te zoomen, om uit te vinden hoe het nu precies zit met de familierelaties in de oudste generaties van het geslacht Bac. Zou Godefridus Engele Goedensoen {Broecheven} dan uiteindelijk toch de missing link zijn naar de Leidse tak Van Brouchoven?

Berta Bac

In de oude cijnsboeken staat Berta Bac vermeld als Berta Bac de Ryt. Maar wie was deze Berta eigenlijk? Gezien de vererving van haar hoeve naar een Houtappel, lijkt het aannemelijk dat zij de Berta is die getrouwd was met ene Herman Houtappel, met als zoon Aert Houtappel.¹ Maar hoe lopen de lijntjes naar Henric Bac van Rijthoven? Berta zou wellicht eerder getrouwd kunnen zijn geweest met Herman van de Rijt, broer van Arnold Bac² met als zonen Ghiselbert, Henric en Wouter die in

Udenhout anno 2015 met in groen de vermoedelijke loop van de oude weg Kaart Tilburg en omgeving Diederik van Zijnen, anno 1760

1310 vermeld worden in relatie tot het Goet ter Reit te Tilburg. Eerder was een deel van het Goet ter Reit in handen van vermoedelijke nazaten van de heren van Tilburg, t.w. Christine Kariis en haar broer de priester.^{3 4} Henric Bac van Rijthoven zou echter een zoon zijn van Ghiselbert van Loon en een onbekende dochter van Jan Arnt Berthout Bac. Een zoon van Henric Bac van Rijthoven met Aleijt Ereits Wijnrnix van Loen⁵ is overigens de befaamde priester Heer Ghijzel Back, wiens

¹ Vanmierlo.net over geslacht Houtappel in Brabantse Leeuw 1967, B.W. van Schijndel, Oude Brabantse Families, p.33 e.v.

² [Oorkonden van Noord-Brabant 690-1312](#), akte nr. 615, 20 mei 1301

³ [Oorkonden van Noord-Brabant 690-1312](#), akte nr. 823, 27 juli 1310

⁴ [Tilburgse toponiemen in de zestiende eeuw](#), Trommelen e.a. 1994, p. 227-230 over Goet ter Riet

⁵ Dochter van Eryt Wynrick Erytssone van Loen en Geertruyt Arnts van Loen-Coelborne Beijs

afstammingslijnen uitvoerig in kaart zijn gebracht door Leo Adriaenssen.⁶ Genoemde grootvader van Henric, t.w. Jan Arnt Berthout Bac (c1300?) zou een kleinzoon kunnen zijn van Arnold Bac (c1250) x Aleyt van den Woude. Zijn onbekende dochter zou dan c1320 geboren kunnen zijn met als zoon Henric Bac (c1340). Maar als de halve hoeve van Berta overerfd op Henric Bac van Rijthoven dan zou dit impliceren dat Berta wellicht zelf ook getrouwd is geweest met Arnold Bac?

In het cijnsboek van de abdij van Tongerlo inzake Udenhout (c1362) staat Berta Bac de Rijt vermeld in relatie tot Jan van Haren, die de cijns betaalt voor haar.⁷ Wat is de relatie van Berta Bac met Jan van Haren? Was Jan Jans van Haren (c1300) wellicht getrouwd met een dochter van Berta en daarmee haar schoonzoon? Er is wel een Berta van Haren bekend als dochter van Jan Jans van Haren, dus dat zou zo maar kunnen. In het cijnsboek anno 1362 van de abdij van Tongerlo inzake Udenhout staat verder geschreven: "*Juta vande(n) Aker ex p(ar)te Jo(annes) de Hare(n) de bonis Berta Bac*"

Juta {van Bruheze?}, was getrouwd met Herman van den Aker. Als Jutta inderdaad een telg uit het geslacht Van Bruheze was, is de lijn met Jan van Haren is wel verklaarbaar want haar vader Arnt Arnt van Bruheze trouwde met Jutta, dochter van Jan van Haren. Maar wat is de link met Berta Bac?

Berta Bacs en haar kinderen betalen overigens ook cijns voor Godscalc Roesmont, waarom zal later blijken.

Groetwouter van Berckel

Een zuster van Arnold Berthout Bac, ene Margareta, was getrouwd met ene Wouter 'Groetwouter' van Berckel. Als ik echter het tijdslot bekijk dan moeten betrokkenen rond c1280 geboren zijn, terwijl de eerste bekende Groetwouter van Berckel rond 1310 geboren zou zijn. Kan dit betekenen dat de Groetwouter uit 1310 een zoon is van Margareta Bac? Ene Arnold Bac de Spilmaker, vermoedelijke zoon van Wouter Groetwouter draagt goederen over aan Claus van Rijthoven.⁸ Nicolaus van Rijt(hoven) trouwt overigens met Heilwich Luten Rode, met nazaten genaamd Luten Rode Bac. Vermoedelijk hadden zij belangen in Hoeve Rode te Diessen. En de broer van Arnold Spilmaker heet Jacob, wiens dochter Elisabeth later zou trouwen met Jan Henric van Zon (c1370-1455), de zoon van Henric van Broecheven en Katharina van Zon. Henric Bac van Rijthoven had slechts twee zussen, t.w. Hadewich Gijselberts van Loen (x Jacob Bulle Willems) en Heymeric Gysselberts van Loen.⁹ Claus van Rijthoven staat te boek als een neef van Gijsbrecht Aernt Houtappel.¹⁰ Waar deze Claus van Rijthoven nu precies valt te positioneren is nog een raadsel, maar ik vermoed toch wel ergens in de buurt van nazaten van ofwel Arnold Bac of zijn broer Herman van de Rijt. Reeds in 1952 schreef

Ferdinand Smulders een vermeldenswaardig artikel over de heerlijkheid Berkel en de daarin gelegen 'Oude Schouw', waarin hij het volgende vermoeden uit: "*Die oude heren van Tilburg zullen bezittingen gehad hebben in Tilburg, Berkel en Helvoort. Zouden zij ook niet heel het gebied van de Oude schouw bezeten hebben? Zouden die Gijsberten en Wouters eigenlijk niet 'Back' geheten hebben?*" En verder: "*De grootte der landerijen van de grondheerlijkheid Berkel was volgens het Schouwboek 312 mergen (dat is omtrent 78 buunder). (..) Vroeger kan dat gebied groter geweest zijn; want het is mogelijk, dat de Hertog stukken daarvan heeft uitgegeven als leengoed aan anderen. (..) In het midden der 15de eeuw vond ik deze vier leenmannen: Jan van Haren, Dirck die Borchgreve, Hendrik Back en Godevaert Rombouts of Reymbouts*".¹¹

Kerkhoven te Oisterwijk

Volgens Ferdinand Smulders was 't Goet te Kerkhoven een centraal goed in Oisterwijk, waarvan weer andere hoeven afhankelijk waren. "*Wat de Oude Schouw is voor Berkel, Enschoot en Huikelum (en Loven), dat is het goed Vosselaar met zijn leen- en cijnsgoederen in Udenhout voor het Udenhoutse gebied, en het goed Kerkhoven met leen- en cijnsgoederen voor Oosterwijk*". En verder: "*Als men een landgoed wil zoeken voor de oude Heren van Tilburg, nemen niet het goed ten Dijk (want dit betekende niet veel), en evenmin een ander los goed, maar het hele gebied van Berkel-Enschoot-Huikelum, waarvan ik het bezit van de Oude Schouw aanzie als een overblijfsel*".¹²

Wapenboek OLV Den Bosch

⁶ [Brabantse Leeuw](#), 1995, 3, L.F.W. Adriaenssen, De erfgenamen van heer Ghysel Back, p. 180-192

⁷ [Snoerman.org Cijnsboek Abdij Tongerlo 1362](#) inzake Udenhout

⁸ [1382 juni 23 - Tongerlo, Charters 889](#). Arnoldus genaamd Bac die Spilmaker heeft verkocht aan Nycolaus de Rythoven een erfpacht van 2 mud Bossche maat op Lichtmis uit stuk land genaamd Rallenlant in de parochie Oisterwijk tussen erf van Rudolph Rover van Vladeracken en tussen de straat, verkregen van Johannes van Haren in Bossche schepenbrieven.

⁹ Heemkunde Reusel over [Ghiselbrecht van Loen](#), zoon van Jan van Loen.

¹⁰ BHIC, [Archivesportaleurope.net](#), 27 september 1362

¹¹ Ferdinand W. Smulders, 19-1-1952 Tilburg e.o. in vroeger eeuwen [De Grondheerlijkheid Berkel](#), p. 55 e.v.

¹² Ferdinand W. Smulders, 19-1-1952 Tilburg e.o. in vroeger eeuwen [De Grondheerlijkheid Berkel](#), p. 55 e.v.

Dit Oisterwijkse gehucht Kerkhoven (Kerrichoven, Karrichoven, Karlichoven) zou dus wel eens belangrijk kunnen zijn in relatie tot de familie Bac. Er komen in ieder geval diverse lijntjes samen. Laten we daarom eens in de historie van dit gehucht duiken. Reeds In 1303/1304 had hertog Jan van Brabant vrijheid verleend aan ridder Gheerlacus de Busco voor o.a. goederen bij ten Bigharde en Karlichoven in het kerspel van Haren bij Oisterwijk.¹³:

6 januari 1303. "in epiphania Domini". Johannes [II], hertog van Lotharingen, Brabant en Limburg, oorkondt dat hij aan Gheerlacus de Buscodicus [s-Hertogenbosch], ridder, neef van wijlen Willem van Horne en Altena, vrijheid heeft verleend van bedden, heervaart en andere diensten voor diens hoevenaren op goederen te Erp [Erpe], te Vechele [Veghel] genaamd ten Bogharde, te Hetsrode, in het kerspel Oerschout [Oirschot], goederen te Hildeware beke [Hilvarenbeek], te Ghestel [Moergestel], in het kerspel van Oestilborch [Oost-Tilburg/Oisterwijk], bij ten Bigharde en te Karlichoven, in het kerspel van Haren bij Oisterwylch, te Endehove [Eindhoven] en Aemerlaer, Berkele [Berkel], in Udenhout, in Hynen, in Brugghein in het kerspel van Rosmale, in het kerspel van Osse, een goed genaamd Enghelant, een goed genaamd ter Donc, goederen in het kerspel van Beerleken [Berlicum], hoeven genaamd die Hauthert onder Middelrode.

Later worden te Karlichoven vermeld: Theodericus van Horne voorheen Willem van den Bossche (THG 1348), Elisabeth Wijnric Hicspoirsdochter voorheen Jan van Beke (Stootboek 1355), Bertoldus van den Dijke (THG 1367), Jan van Wijfliet voorheen Wijnric Arnt Hicspoir, voorheen Jan van Beke (Spechtboek 1374), Colo van den Bossche (x Elisabeth Jacob Coptiten, THG 1383), Arnoldus Bac Spilmaker (THG, 1389), Arnoldus en Jacobus Bac, zonen Groetwouters (THG 1391), Henricus Jans van der Amervoert van Gestel (1413), Jan van Wijfliet soen Jan Bacx (Edaboek 1440), Jan Bac Berthouts bij doode Jouffr. Marie Wolffarts (Edaboek 1440), Dierick de Borchgreve van Jouffr. Marie Wolffarts (Edaboek 1440). Andere namen in relatie tot Kerkhoven zijn nog: Van der Amervoert (1413), Hermanus Wijten (1413), Arnoldus de Laerhoven (1413), Goeswinus en Henricus Steenwech broers (1419), Henric Henric Bloys (1419), Gerardus Zeberti Nerinc (1419), Bertholdus Johannes Stempel (1463), Petrus Peijnenborch, man van Margareta Jacobs van den Aker (1476). De Jan Bac Berthouts uit het Edaboek 1440 heeft overigens ook het Goet Ten Eijnde in bezit, na de dood van zijn moeder Marie Wolffarts. In Kerkhoven bevond zich ook een molen.¹⁴

Uit de vele vermeldingen blijkt wel dat Kerkhoven hoogstwaarschijnlijk een kerngoed geweest moet zijn van de familie Bac en aanverwante geslachten zoals Van Wijfliet, maar ook Van den Aker. Het wapen Kerckhoven is tevens interessant, want het vertoont wapenverwantschap met het wapen Van Broecheoven, t.w. drie drielingbalken van goud in zwart, maar dan weer met drie hoorns in het schildhoofd (Van Horne of Van Bruheze?). Over het geslacht Van Bruheze te Deurne schreef Ton Spamer een aantal zeer interessante artikelen, waaruit o.a. geconcludeerd mag worden dat ene Arnoldus van Beke (ontvanger van de Hertog) al vroeg gegoed was in omgeving Bakel en hoogstwaarschijnlijk zijn naam ontleende aan een Goed 'Ter Beek', ten zuiden van Veldheuvel te Deurne.¹⁵ Is dit wellicht de Bossche schout Arnoldus van Beke, die voor het eerst in 1266 zegelde met de drielingbalken?¹⁶ Het geslacht Van Bruheze is relevant in relatie tot de geslachten Bac, Van Broecheoven, Van Haren en Van den Aker. Jan Jan Bac van Wijfliet (van Breda) (1360-< 1429) zou later trouwen met Margriet Willems Van Bruheze (c1365). Oorspronkelijk stamt de tak Van Bruheze uit het huwelijk van Engelbert van Horne van Cranendonk (c1205-<1308) met Catharina van Bentheim (c1225-<1308). De Van Harens stammen overigens hoogstwaarschijnlijk van Hendrik van Wassenberg (c1156), die trouwde met Sophia van Gelre.

Godefridus Engele Goedensoen {van Broecheoven}

Deze vermoedelijke zoon (of neef) van Walter Bac van Baescot had diverse goederen te Tilburg, te Esch en te Oisterwijk. Het stuk land geheten 'Qualem' gelegen in Oisterwijk heeft een aantal interessante eigenaren gekend. In het hertogelijk cijnsboek over Oisterwijk worden in 1340 vermeld: Hilla dochter van Thomas Valant met 2 bunders, de erfgenamen van Gerard van Uden (*getrouwd met Mechtild Dicbier, dochter van Mechtild Bac en Jan Jans Dicbier*) een bunder (heer Willelmus Voghet) en Henricus Bloys 4 bunders.¹⁷ In het cijnsboek van 1380 worden vermeld Egidius de Goirle met een bunder, Godefridus filius Engele Goeden met 2 bunders en Henricus Bloys met een bunder (Egidius de Goirle habet).¹⁸

¹³ [Oorkonden van Noord-Brabant 690-1312](#), akte nr. 660, 1304

¹⁴ [Ferdinand W. Smulders, 8-1-1953](#), Nog enige sprokkels uit het Bosch-Protokol over de Molen te Kerkhoven, p.90

¹⁵ Ton Spamer, 2010, Deurnese historische reeks, [Veldheuvel te Deurne](#), p.5

¹⁶ Zie ook mijn artikel: ['De oorsprong van de gouden drielingbalken'](#)

¹⁷ [Hertogelijk cijnsboek van 1340 in de cijnskring Oisterwijk](#), nr. 104, nr. 232, nr. 237

¹⁸ [Hertogelijk cijnsboek van 1380 in de cijnskring Oisterwijk](#), nr. 29, nr. 1, nr. 9

In het hertogelijk cijnsboek Oisterwijk over het jaar 1448/1449 vinden we over Godefridus nog de volgende interessante inschrijving:¹⁹
 (195). dominus johannes filius henricus bac pro liberis naturalis henricus bac filius naturalis bacconis ex parte relictam et liberis godefridi filii engule goeden de bono in tilborch prpe ecclesiam quondam engule goeden 2 s. nov. *145*
 (196). idem pro eisdem vanden ven in tilborch 2 s. nov.

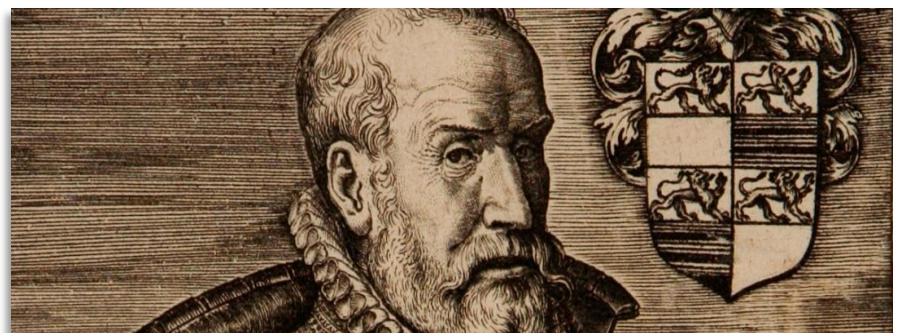
Zegel Dirck van Brouchoven als schout van Lisse, 1536

Waarom is dit nu zo interessant, zult u zeggen? Nou, deze inschrijving toont mijns inziens de familierelatie tussen Godefridus Engele Goedenzoon en een andere tak Bac. De genoemde 'filius naturalis' Henric Bac zou namelijk heel goed de natuurlijke zoon kunnen zijn

van Jan Arnt Berthout Bac, die o.a. rond 1350 trouwde met Lijsbeth (Elsbeen) van Wijfflit (c1335-1391), maar er ook diverse buitenechtelijke relaties op na hield. Van hem en verscheidene vrouwen zijn in totaal 11 kinderen bekend. Tevens gaat het verhaal dat Henric Bac van Rijthoven (erfde 1/2 hoeve bij de dreyboom van Berta Bac), zou zijn gesproten uit het huwelijk van Ghiselbert van Loon met een onbekende dochter van Jan Arnt Berthout Bac. Laten we deze laatste hypothese eens verder extrapoleren. Dat zou betekenen dat deze onbekende dochter een zuster was van Henric Bac (de natuurlijke zoon van Jan Arnt Berthout Bac). Maar hoe is dan de relatie met Godefridus Engele Goedenzoon? De echtgenote van Godefridus heette Elisabeth en zou wellicht een zuster van Henric Bac (natuurlijke zoon Jan Arnt Berthout Bac) kunnen zijn, waardoor Henricus ex parte (*uit het deel*) relictam (*van de weduwe*) et liberis (*kinderen*) van Godefridus Engele Goedenzoon de cijns moest betalen. Ik geef toe, het is slechts een theoretische overweging, maar het zou wel veel verklaren. Bijvoorbeeld zou het verklaren waarom de Leidse tak Van Brouchoven in hun wapenschild naast de drielingsbalken in het 1e en 4e kwartier (vaderlijke lijn), het Back wapen voert met de zilveren leeuw in een rood schildhoofd in het 2e en 3e kwartier (moederlijke lijn). Uiteraard uitgaande van de hypothese dat de Leidse tak zou afstammen van Henric, zoon van Godefridus en Elisabeth, waarvan na 1393 geen akten meer worden aangetroffen in de Brabantse archieven. Wellicht omdat hij geestelijke werd in het Leidse St. Pancras Kapittel, alwaar we een Henric van Broecheven als

kanunnik aantreffen rond 1400?²⁰ Dirck van Brouchoven zegelde in 1536 als schout van Lisse nog slechts met het wapen met de drielingsbalken. Ik vermoed dat eerst zijn zoon Jan van Broecheven, burgemeester te Leiden, het gevierendeelde wapen met naast de drielingsbalken (1e en 4e kwartier), het wapen Back (2e en 3e kwartier) ging voeren. Jan van Broecheven was immers een erudiet en geleerd man, zo blijkt uit de inventaris van zijn bibliotheek die stadssecretaris Jan van Hout opmaakte bij zijn overlijden.²¹ Blijkens zijn boekenkast interesseerde hij zich ook voor genealogie en heraldiek. Wellicht speurde hij zijn Back-afkomst van moederskant op en verwerkte hij deze wetenschap in het familiewapen. Zijn zoon, rentmeester van Rijnland Foy van Broekhoven, zette het wapen voort.

Maar we zijn er nog niet met het benoemen van interessante verbanden. In mijn artikel 'De puzzel rond Posteel en Valant'²² werd duidelijk dat Mechteld Posteel mogelijk ook een dochter zou kunnen zijn van Jan Arnt Berthout Bac, wellicht uit een vroege verbintenis (huwelijk of vrijage). Godschalk Roesmont trouwde rond 1370 met Mechteld Posteel.

Jan Dircksz van Broecheven, Goltzius 1579

¹⁹ [Hertogelijk cijnsboek van 1448/1449 in de cijnskring Oisterwijk](#), nr. 195, nr. 196

²⁰ Zie ook mijn artikel '[Jan Bac Berthout van Tilburg en Godefridus](#)'

²¹ G.B.C. van der Feen, [Noord-Nederlandse Boekerijen in 16e eeuw](#), 1918, Kapittel VII (boeken)

²² Artikel [De puzzel rond Posteel en Valant](#)

Wapenboek Hooogheemraadschap Rijnland

In het Bossche protocol lees ik over haar: “1412. De broers Arnoldus en Henricus, nzvw Johannes Bac Bertouts zoon, beloofden aan Mechtildis Posteels, dat zij haar nimmer voor het gerecht zullen dagen, wegens beloften en verplichtingen voor schepenen van Oisterwijk aan de broers gedaan, door Johannes de Huculem hun(?) broer”.²³ In de Bossche Encyclopedie lezen we vervolgens: “Goetscalc Roesmont trouwde vóór 1370 met Mechtelt, weduwe van Ghijb Boghart. Deze had uit haar eerste huwelijk een dochter Hille Boghart die in 1406 nog in leven was. Goetscalc Roesmont overleed tussen 1383 en 1385 en liet bij Mechtelt drie kinderen achter: Christijn, Henric Bac en Rolof. Henric Bac, zoon van Goetscalc Roesmont, wordt vermeld van omstreeks 1390 tot 1427. Mogelijk was Bac de meisjesnaam van zijn moeder”.²⁴

In mijn artikel 'Jan Bac Berthout van Tilburg en Godefridus'²⁵ opperde ik eerder het volgende: Alhoewel er geen directe bewijslast voorhanden is, vermoed ik op basis van indirecte informatie dat een mogelijke dochter van Jan Bac Berthout, ene Heilwich Bac, trouwde met (1) Mathijs van de Broeck, heer van Molengrave en met (2) Willem Posteel, zoon van Johannis Wolterus van Beeck. Heilwich Bac was de moeder van Willem Back, een invloedrijke Bosschenaar, die vermoedelijk rond 1381 huwde met Lijsbeth Jans Cale/Kael.²⁶ Zijn zoon Mathijs Back werd door hem te Den Bosch geëmancipeerd in 1412. Zijn dochter Margareta Back van den Molengrave trouwde rond 1402 met Henric van Broecheven Wouterszoon, kleinzoon van Wilhelmus van Broecheven (Gruyter) en achterkleinzoon van Wouter Bac van Baescot.

Overigens betaalt Jan, zoon van Henric, natuurlijke zoon Jan Arnt Berthout Bac ook cijns uit het deel van Godefridus uit het land genaamd 'vanden Ven' in Tilburg. Dit 'vanden Ven' treffen we aan in het cijnsboek 1380 in relatie tot Godefridus Engele Goedenzoon, maar in het cijnsboek uit 1340 betaalt ook Henric Bloys (vermeld als Blens) uit 'vanden Venne' een cijns. Wellicht dat er ergens een relatie zit via het geslacht Van den Aker, waarmee beiden verwant waren.

Des Heren Kempken

Op 2 november 1376 verkoopt het gemeentebestuur van de stad Den Bosch 1430 vierkante roeden land (ca 4,7 hectare op basis van Bossche roedenmaat) in het Vrijdom van den Bosch aan Goedevert Engel Goeden soen.²⁷ Het land grensde aan 'Den Ghalgeberch' en was genaamd 'Des Heren Kempken'. Voorwaarde was wel dat het land niet vervreemd mocht worden aan niet-poorters van de stad. Deze laatste voorwaarde impliceert dat Goedevert zelf ook al poorter van Den Bosch was. Wie was deze Goedevert? Op grond van vermeldingen in andere bronnen (o.a. te Esch) en de combinatie van de namen Godevert (Godefridus) Engel en Goeden soen (Godefridus zoon), heb ik het sterke vermoeden dat we hier van doen hebben met Godefridus Engel Godenzoon van Broecheven. Het land 'Des Heren Kempken' wordt enkele jaren later in 1394 vermeld in relatie tot ene Godescalcus van Megen, wanneer hij een erfcijs van 5 schelling uit de kamp genaamd 'Des Heren Kempken' achter het dorp Engelen legateert aan de Tafel Heilige Geest Den Bosch.²⁸ Wat de relatie is tussen Van Megen en Van Broecheven blijft echter nog een raadsel. Maar waar was dit 'Des Heren Kempken' eigenlijk gelegen? Diverse sporen wijzen in de richting van een kamp in het bosveld buiten Den Bosch. Het Vrijdom van Den Bosch was het gebied, dat buiten de stadsmuren lag, maar waarvan de bewoners dezelfde rechten en plichten hadden als de burgers van de stad zelf; ook zij waren dus Bosch' poorter. Toen de stad uitgegroeid was tot de huidige omvang van de stadswallen bevatte het Vrijdom: Orthen, Hintham, Den Dungen en Vranckenhofstad met het Reut. De uitbreiding van het stadsvrijdom in zuidelijke richting leverde nogal wat moeilijkheden op met het dorp Vught over de gemeenschappelijke gronden van de stad en Vught. In 1419 kwam het tot een verdere uitbreiding van het vrijdom in zuidelijke richting. Tot ergernis van de stad hadden nogal wat neringdoenden zich op de Vughterdijk buiten de stad gevestigd. Op 4 augustus 1419 bepaalde hertog Jan IV van Brabant dat dit gebied binnen het vrijdom ging vallen.²⁹ Ik vond een kamp genaamd 'Galgenberg' op een kaart van de polder Boschveld en Maij uit de periode 1831-1841.³⁰ Een kamp genaamd 'Des Heren Kempken' van ca 4,7 hectare groot vond ik echter niet, alhoewel het land grensde aan de 'Galgenberg' en de situering 'achter het dorp Engelen' wel kan kloppen met de polder Boschveld (in de buurt van Klein-Deuteren). Andere bronnen doen tevens vermoeden dat Gode(ke)n {van Broecheven} al vroeg

²³ Bossche Protocol 33-6. 02-12-1412

²⁴ Bossche Encyclopedie over Ghiselbertus Roesmont (1421-1469) Den Bosch

²⁵ Artikel [Jan Bac Berthout van Tilburg en Godefridus](#)

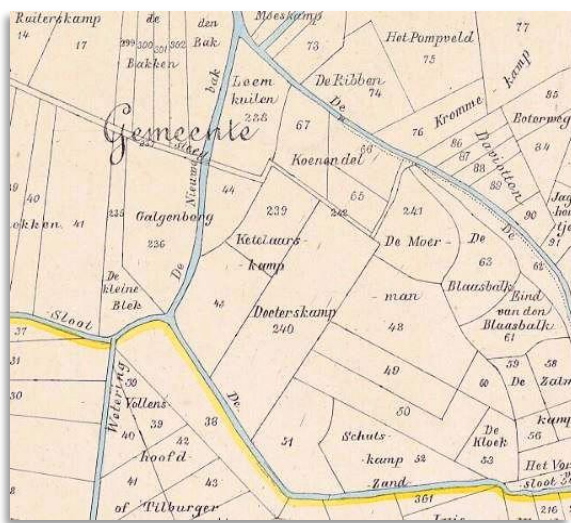
²⁶ Nederlandsche Leeuw, 1975, p. 34

²⁷ [THG Den Bosch, Nr 788](#) | 2 november 1376

²⁸ [THG Den Bosch, Nr 1166](#) | 10 november 1394

²⁹ [Bossche Encyclopedie over het Vrijdom](#)

³⁰ BHIC, [kaart polder Boschveld](#), 1831-1841

BHIC: Detail kaart polder Boschveld bij Den Bosch, 1831

poorter van Den Bosch was. Zo is er een oorkonde uit 1306 waarin een slepend conflict tussen de Dicbieren en de Cnodingen werd beslecht door hertog Jan van Brabant.³¹ In deze akte wordt vermeld ene 'Godeken die men heyt Bac', die door de Hertog wordt genoemd aan de kant van de Dicbieren. Zou dit onze Godeken (Bac) van Broecheven zijn? Uitgaande van de hypothese dat Godeken een zoon of wellicht een jongere broer zou kunnen zijn van Walter Bac van Baescot, lijkt dit beeld wel te passen. Immers een zus Mechtild van Walter Bac van Baescot, was getrouwd met Jan Dicbier. Ook vond ik nog vermelding van een zekere 'Godeken van Boescot' in een schoutsrekening uit periode juni 1368-december 1369 onder Beke (Hilvarenbeek).³² Recent onderzoek van Hans Vogels heeft uitgewezen dat

Godeken Bac inderdaad een jongere broer van Walter Bac van Baescot zou kunnen zijn met een zoon Godeken {van Broecheven}, met vervolgens twee zonen Goyart, Nycholaus en een dochter Engelberne (Engel). Godefridus, zoon van Engel nam blijkbaar de naam Broecheven aan. Wie de echtgenoot van Engel is geweest, vormt nog onderwerp van nader onderzoek.

Crekelhoven en Brokehoven

Tot slot enkele nog niet te plaatsen Broechevens. Rond 1405 wordt ene Willelmus de Broecheven vermeld als zoon van Henric van Crekelhoven.³³ Eerste globale research leert dat Henric een zoon is van Peter van Crekelhoven. Voorst is bekend een Cunegondis van Broecheven / Crekelhoven. Is zij wellicht getrouwd met Henric van Crekelhoven, waarna hun zoon Willelmus de naam Broecheven van zijn moeder voerde? Tevens vond ik nog in het Noord-Brabantse Oorkondeboek anno 1296: "*Hendrik van Brokehoven heeft erkend heeft dat hij zijn goederen te Geldrop, gekocht van Arnoud genaamd Nolleken Dicbier, verkocht heeft aan Jan van Haanwijk, burger van 's Hertogenbosch, echtgenoot van Bata Bicken*".³⁴ Als broer van Hendrik wordt vermeld ene Arnold van Brokehoven. Wie is deze Hendrik nu weer? Alhoewel de verleiding groot is om hem in de omgeving van Bac van Baescot te zien, is hij vermoedelijk toch te positioneren in de buurt van de tak {Snoeck} van Broecheven uit omgeving Rijthoven.

Concluderend

Tsja, wat kunnen we nu redelijkerwijs concluderen uit al deze naspeuringen? Ik vermoed dat Berta Bac (*Van den Eijckenbosch*)³⁵ gehuwd was met Arnold Bac (broer van Herman van de Rijt) en later hertrouwd is met Herman Houtappel, waaruit één zoon Aert Herman Houtappel. Dit verklaart waarom de helft van de hoeve van Berta Bac belandde bij Margriet Ghijselbert Houtappels, kleindochter van Aert Herman Houtappel. Uit het eerdere huwelijk van Berta Bac met Arnold Bac (die tevens huwde met Aleyt van den Woude) sproot zoon Jan Arnt Berthout Bac, wiens onbekende dochter trouwde met Ghiselbert van Loon. Hieruit kwam voort Henric Bac van Rijthoven, waardoor hij de andere helft van de hoeve bij den dreyboom via zijn moeder erfde van zijn overgrootmoeder Berta Bac. Jan Arnt Bertout Bac had ook een natuurlijke zoon met de naam Henric. Wellicht een dochter, maar meer waarschijnlijk een zuster van deze natuurlijke zoon Henric Bac genaamd Elisabeth trouwde mogelijk met Godefridus Engel Goedenzoon van Broecheven. Hertrouwde zij na het overlijden van Godefridus (†<1390) wellicht met ene Walterus dictus Nouten, waarmee zij in 1398 vermeld staat?³⁶

De echte waarheid zullen we naar alle waarschijnlijkheid nooit te weten komen en elke hypothese mag van nature rekenen op kritiek, maar bovenstaande schets van de historie is in ieder geval een serieuze poging mijnerzijds. Als anderen het beter weten, houd ik mij graag aanbevolen. Tot dan wentel ik mij in de warme deken van mijn gedachtekransels.

-.-

Schiedam, 27 december 2015
H.L. van Broekhoven

³¹ [Oorkonden van Noord-Brabant 690-1312](#), akte nr. 719, 1306

³² [Henk Beijers Archief Collectie](#), schoutsrekeningen juni 1368-december 1369 onder Beke (Hilvarenbeek)

³³ [De Nederlandse Leeuw 1935](#), p.80

³⁴ [Digitaal Oorkondeboek Noord-Brabant](#), 1296

³⁵ [Genealogieonline.nl](#) over Margriet Aert Bacx Houtappel. Erfdeling met broer Aert Houtappels Ghijsbrecht zoen: *Jonkvrouw Margriet en haar kinderen kregen o.a. 1/2 van een hoeve met grond en toebehoorten gelegen bij de draaiboom waar men te Loon waart gaat, die eertijds was van Bert Bax van den Eijckenbosch.*

³⁶ H.J.A. van Son, [Geschiedenis en Genealogie van het geslacht Van Son](#), eertijds geheten Van Broecheven, p.15